उत्तर पुस्तिका भाग-3

अक्षरा संस्कृत

पाठ-1 : सुभाषितानि

1. (क) ब (ख) अ (ग) ब (घ) अ

2. (क) स्वर्गात् नरकात्
   (ख) उत्तमा: अधमा:
   (ग) सद्भि: असद्भि:
   (घ) फला: अफला:
   (ङ) व्यय: आगम:

3. (क) यत्र नार्य: पूज्यन्ते तत्र के रमन्ते?
   (ख) कै: सह मैत्री करणीया?
   (ग) मान: एव कीदृशं धनम्?
   (घ) स्वर्णमयी लङ्का कस्मै न रोचते?

4. (क) यत्र नार्यस्तु पूज्यन्ते रमन्ते तत्र देवता:
   (ख) सद्भिरेव सहासीत सद्भि: कुर्वीत संगतिम्
   (ग) परोपकारशून्यस्य धिङ्मनुष्यस्य जीवितम्
   (घ) जननी जन्मभूमिश्च स्वर्गादपि गरीसयी

5. (क) परोपकारशून्यस्य मनुष्यस्य जीवनं धिक् भवति।
   (ख) जननी जन्मभूमिश्च स्वर्गादपि गरीसयी।
   (ग) यत्र नार्यस्तु न पूज्यन्ते, सर्वा: क्रिया: निष्फला: जायन्ते।
   (घ) मानव: मुहुर्मुहु: क: काल: कानि मित्राणि, को देश: कौ व्ययागमौ, क: अहम च क: मम शक्ति इति चिन्तयेत्।।

पाठ-2 : जन्तुशाला

1. (क) अ (ख) अ (ग) ब (घ) अ

2. (क) सिंह जन्तुराज:
   (ख) वानर: कूर्दति
   (ग) हंस: स्वर्ण-वर्ण
   (घ) चटका विविधवर्णा:

3. (क) स: क: स्वर्णवर्ण: अस्ति?
   (ख) तत्र प्रत्येकं कस्मै सेवक: भवति?
   (ग) भोजनं कृत्वा अन्यान् कान् द्रक्ष्याम:?
   (घ) वानर: कुत: कूर्दति?

पाठ-3 : मूषकः महर्षिः च

1. (क) महा + ऋषिः
   (ख) उप + आगच्छत्
   (ग) मद + उन्मत्तः
   (घ) मृग + इन्द्रः
   (ङ) विद्या + आलयः

2. (क) विडालः प्रथमम् कुक्करात्ः त्रस्यति स्मः।
   (ख) ''त्वमपि कुक्कुरः भव'' इति महर्षिः विडालं प्रति अकथयत्।
   (ग) सिंहः भूत्वा सः अचिन्तयत्- ''कदाचित् एषः मां निन्देत् यत् एषः सिंहः पूर्वं मूषकः आसीत्। तदा कथं न एतमेव भक्षयेयम्'' इति।
   (घ) सिंहस्य ईदृशं विचारं ज्ञात्वा महर्षिः तस्मै अशपत्- ''पुनः मूषकः भव''

3. (क) बालकः कुक्कुरात् न भीतः अस्ति।
   (ख) सिंह पुनः मूषकः अभवत्।
   (ग) त्वं सज्जन भव।
   (घ) दुर्जनेन् रक्षतु माम्।
   (ङ) तेन मनुष्यः धिक् अस्ति यः इतिदृशं चिन्तयति।

पाठ-4 : व्यपदेशेऽपि सिद्धिः स्यात्

1. (क) अ (ख) अ (ग) ब (घ) अ (ङ) ब

2. (क) जले (ख) चन्द्रदेवस्य (ग) वृष्टेरभावात् (घ) शशकः
   (ङ) यूथपतिः

3. (क) न + अति + दूरम् (ख) न + अस्ति
   (ग) वृष्टेः + अभावात् (घ) मम + आज्ञया
   (ङ) अतः + अहम्

4. (क) प्रणम्य (ख) श्रुत्वा (ग) आरुह्य (घ) गत्वा

5. (क) यूथपतिः चन्द्रदेवं प्रार्थयत् –''देव! प्रसीद! अज्ञानात् अनेन अपराधः कृतः क्षम्यताम्।''
   (ख) चन्द्रदेवं आज्ञापयत् –''सरस्तीरात् दूरं गच्छ अन्यथा तव विनाशः भविष्यति।''
   (ग) शिलीमुखः गच्छन् अचिन्तयत्–''कथं गजयूथसमीपे स्थित्वा वक्तव्यम्? ते तु अति विशालाः। अतोऽहम् समीपस्थं शिखरम् आरुह्य संवादयामि''।
   (घ) शिलीमुखः चंद्रदेवस्य आज्ञया यूथपतिम् अब्रवीत।

6. (क) यूयम् अन्यत् स्थानं गच्छत।
   (ख) अस्माकं कुलं नष्टं भवति।
   (ग) यूथपतिः चन्द्रदर्शनम् करोति।
   (घ) सः शिलीमुखम् प्रति उपायं कथिष्यति।

7. (क) तभी हाथी राजा को थोड़ी दूरी पर एक निर्मल सरोवर दिखाई दिया।
(ख) उपाय सुनकर शिलीमुख हाथियों के झुंड की ओर गया।
(ग) मेरी आज्ञा मानकर आप इस तालाब से दूर चले जाओ, नहीं तो विनाश हो जाएगा।
(घ) हे देवता! प्रसन्न होइए! अज्ञानतावश हमसे यह अपराध हुआ है, कृपया क्षमा करें।

पाठ–5 : यस्य बुद्धिर्बलं तस्य

1. (क) ब (ख) अ (ग) ब (घ) अ (ङ) ब

2. (क) राजा धीवराय पुरस्काररूपेण कति स्वर्णमुद्राः अयच्छत्?
(ख) धीवरः स्वर्णमत्स्यं कस्मै दातुम् इच्छति स्म?
(ग) सैनिकाः द्वारपालं कुत्र अक्षिपन्?
(घ) द्वारपालः धीवरम् कस्य अर्द्धभागम् अयाचत्?

3. (क) रामदासः मत्स्यं नीत्वा राजसभाम् अगच्छत्।
(ख) धीवरः पुरस्काररूपे पञ्चाशत् दण्डप्रहारान् अवाञ्छत्।
(ग) राजा धीवरस्य बुद्धेः प्रशंसाम् अकरोत्।

4. (क) नद्याम् (ख) राजानम् (ग) आपणे (घ) राज्ञे (ङ) धीवरं

5.

पदानि	**मूलशब्दः**	**लिंगम्**	**वचनम्**	**विभक्तिः**
कारागारे	कारागार	पुंल्लिंग	एकवचनम्	सप्तमी
मत्स्यान्	मत्स्य	पुंल्लिंग	बहुवचनम्	द्वितीया
तस्मिन्	तत्	पुंल्लिंग	एकवचनम्	सप्तमी
तस्मै	तत्	पुंल्लिंग	एकवचनम्	चतुर्थी
तुभ्यम्	युष्मद्	पुंल्लिंग	एकवचनम्	चतुर्थी

6. 1. सूर्यः प्रातःकाले पूर्वदिशायाम् उदेति।
2. प्रभातं जायते, सर्वे जनाः खगाः च जाग्रति।
3. धीवराः नद्याम् जालम् प्रासारयत्।
4. ते मत्स्यान् गृहीत्वा आपणे विक्रयं करोति स्म।
5. एकः कच्छपः नद्ये तीरे वसति स्म।

पाठ–6 : वृक्षाणाम् महत्त्वम्

1. (क) ब (ख) अ (ग) ब (घ) ब (ङ) अ

2. (क) स्वस्थम् (ख) पल्लविताः (ग) प्रचण्डः (घ) सन्तप्ताः

3. (क) वृक्षाः केषाम्ः आगराः भवन्ति?
(ख) नद्याः कस्य जलम् न पिबन्ति?
(ग) श्रमिकाः केषु संलग्नाः अभवत्?
(घ) वृक्षस्य रक्षणे कस्य रक्षणम्?
(ङ) परोपकारस्य संदेशः कैः प्राप्यते?

4. (क) स्वच्छ जले (ख) प्रधानाचार्यः (ग) पर्यावरणस्य

5. (क) वृक्षाः मेघानाम् वर्षणे सहायकाः भवन्ति।
(ख) येन केन प्रकारेण वृक्षकर्तनं अवरोधनीयम्।
(ग) सतां विभूतयः परोपकाराय भवन्ति।

6. 1. अवकरैः 2. कर्तनेन, समूला 3. व्यथाम् 4. सन्त्रस्ताः

पाठ-7 : शठे शाठ्यं समाचरेत्

1. (क) ब (ख) स (ग) अ (घ) स (ङ) स

2. (क) गच्छेयुः (ख) करिष्यामि (ग) भविष्यन्ति (घ) अतिष्ठत्

3. (क) बकोऽपि (ख) अत्रैव (ग) धत्वावदत् (घ) नातिदूरम्

4. (क) वृद्धः बकः (ख) अश्रुपातं (ग) शिलायाम् (घ) सर्वे जलचराः

5. (क) सः मत्स्यान् कुत्र स्थाप्य अभक्षयत्?
(ख) बकस्य किं धृत्वा कुलीरका उदपतत्?
(ग) दुष्टः कस्याः फलं प्राप्नोत?
(घ) कति वर्ष-पर्यन्त वृष्टिः न भविष्यति?

6. (क) बकः वृद्धावस्था-कारणात् मत्स्यानां वधे असमर्थः अभवत्।
(ख) बकः उदतरत्-सर्वे इमं जलाशयं त्यक्त्वा विशालतरं जलाशयं गच्छेयुः।
(ग) कुलीरकः बकस्य ग्रीवां धृत्वा तेन सह आकाशमार्गेण अगच्छत्।
(घ) बकानुसारेण दैवज्ञाः अकथयन्-यत् षडवर्ष पर्यन्तं वृष्टि न भविष्यति। अस्मिन् दीर्घकाले जलं बिना सरोवरः शुष्कः भविष्यति।

पाठ-8 : महाकवि कालिदासः (क)

1. (क) अ (ख) ब (ग) ब (घ) ब

2. (क) अस्याः विवाहः तु केन सह कारयिष्यामः?
(ख) एषः आचार्यः कम् आचरति?
(ग) विद्योत्तमा कस्य पुत्री आसीत्?
(घ) कालिदासः कः प्रसिद्धः कविः आसीत्?
(ङ) पण्डिताः मूर्ख कथम् आभूष्य अनयन्?

3. (क) मूर्खः यस्याः शाखोपरि उपविष्टः आसीत् तामेव शाखां कुठारेण कर्तने मग्नः आसीत्।
(ख) पण्डिताः तम् अकथयन्-तत्र वयं त्वां नयामः तत्र किमपि न वदतु, यदि वदिष्यति तर्हि विवाहो न भविष्यति।
(ग) सा उद्घोषितवती-अहं तेन सहैव विवाहं करिष्यामि यः मां शास्त्रार्थे पराजितं कर्तुं शक्नोति।

4.

क्रियापदानि	मूलधातुः	वचनम्	लकारः	पुरुषः
वदतु	वद्	एकवचनम्	लोट्	प्रथमः
अकरोत्	कृ	एकवचनम्	लङ्	प्रथमः
दास्यति	दा	एकवचनम्	लृट्	प्रथमः
करिष्यामि	कृ	एकवचनम्	लृट्	प्रथमः

5. (क) मूढः विद्वान्
(ख) विजितम् पराजितम्
(ग) अधः उपरि
(घ) गच्छ आगच्छ
(ङ) खिन्नः प्रसन्नः

6. (क) सः कुठारेण शाखां कर्तने आसीत्।
(ख) अस्याः विवाहं तु मूर्खेण सह कारयिष्यामः।
(ग) विद्योत्तमा विदुषी आसीत्।
(घ) कालिदासः पुरा मूढः आसीत्।
(ङ) इंग्लैण्डदेशवासिनः तं शेक्सपियर नाम्ना सम्बोधयन्ति।

पाठ–9 : महाकविः कालिदासः (ख)

1. (क) मूर्खस्य (ख) संसारस्य (ग) मुष्टिकाम् (घ) वाराणसीम्
(ङ) विक्रमादित्यस्य

2. (क) भूत्वा (ख) दृष्ट्वा (ग) दृष्टवत् (घ) आगम्य

3. (क) कुत्र गत्वा सः सर्वशास्त्र निष्णातः अभवत्?
(ख) कं निन्दन्ती करोति राजकुमारी तं गृहात् बहिष्कृतवती?
(ग) किं सम्पूर्णे संसारे प्रसिद्धम् अस्ति?
(घ) सः किम् दृष्ट्वा उटर् उटर् इति अवदत्?

4. (क) सः अचिन्तयत् 'सा कथयति यत् तव एकं नेत्रं स्फोटयिष्यामि।'
(ख) विद्योत्तमा अपृच्छत्–''अस्ति कश्चिद् वाग्विशेषः?''
(ग) सः 'कुमारसम्भवम्, मेघदूतम्, रघुवंशम् च महाकाव्यानाम् रचनामकरोत्।'

5.

पदानि	मूलशब्दः	विभक्तिः	लिंगम्	वचनम्
मूर्खेण	मूर्ख	तृतीया	पुंल्लिंगम्	एकवचनम्
मुष्टिकाम्	मुष्ट्	षष्ठी	नपुंसकलिंगम्	बहुवचनम्
पञ्चभूतानि	पञ्चभूत	प्रथमा	नपुंसकलिंगम्	बहुवचनम्
महाराज्ञः	महाराजा	षष्ठी	पुंल्लिंगम्	एकवचनम्

6. (क) कालिदासः विश्वप्रसिद्धः कविः अस्ति।
(ख) मेघदूतं कालिदासस्य सर्वश्रेष्ठ रचनाम् अस्ति।
(ग) तस्य भार्या विदुषी आसीत्।
(घ) विक्रमादित्य एकं प्रसिद्धम् राजा आसीत्।

पाठ-10 : गणतन्त्र-दिवसः

1. (क) अ (ख) ब (ग) अ (घ) ब

2. (क) महोत्सवम् – वयं प्रतिवर्षे जनवरीमासस्य षड्विंशायां तिथौ महोत्सव कुर्मः।
   (ख) तिथौ – स्वतन्त्रता-दिवसः अगस्तमासस्य पञ्चदशतिथौ समायोज्यते।
   (ग) स्वतन्त्रता-दिवसः – भारताय गौरवप्रदः अस्ति।
   (घ) विद्युददीपकैः – रात्रौ राष्ट्रपति-भवने, संसद-भवने, अन्य भवनेषु च विद्युद्दीपकैकः प्रकाश क्रियते।

3. (क) के राष्ट्रपतिम् अभिनन्दति?
   (ख) किं रक्तदुर्गे समाप्तिं गच्छति?
   (ग) राज्यानां कानि अपि तत्र प्रस्तूयन्ते?
   (घ) गणतन्त्र-दिवसः कस्मै गौरवप्रदः अस्ति?
   (ङ) जनाः कुत्र संघीभवन्ति?

4.

क्रियापदानि	**धातुः**	**लकारः**	**वचनम्**	**पुरुषः**
जानीथ	जान्	लट्	बहुवचनम्	मध्यमः
कुर्मः	कृ	लट्	बहुवचनम्	उत्तमः
द्रक्ष्यामः	दृश्	लट्	बहुवचनम्	उत्तमः
वर्तते	वृत्	लट्	एकवचनम्	प्रथमः

5. **क. एकपदेन उत्तरत।**
   (अ) 1947 तमे वर्षे (ब) जनवरीमासस्य

   ख. पूर्णवाक्येन उत्तरत।
   1950 ईशवीयाशब्दे जनवरीमासस्य षड्विंशायां तारिकायां भारतं गणतंत्रः अभवत्

   ग. भाषिक-कार्यम्
   (अ) श्वः (ब) गणतन्त्रः (स) नवीनं

पाठ-11 : नीति वचनानि

1. (क) अ (ख) ब (ग) अ (घ) ब

2. (क) चत्वारि तस्य वर्धन्ते – आयुर्विद्यायशोबलम्
   (ख) वर्तमानेन कालेन – प्रवर्तन्ते विचक्षणाः
   (ग) प्रह्लादयति च पुरुषं – यथा मधुरभाषिणी वाणी
   (घ) लक्ष्मीः दानवती यस्य – सफलं तस्य जीवितम्
   (ङ) साहित्य-संगीत-कला-विहीनः – साक्षात्पशुः पुच्छविषाणहीनः

3. (क) आलस्यम् परिश्रमः
   (ख) सफलम् असफलम्
   (ग) वृद्धः युवा
   (घ) शीतलम् उष्णम्

(ङ) उन्नतिम् अवनतिम्
(च) कुसंगतिम् सत्संगतिम्

4. (क) पुरुषं मधुरा वाणी प्रह्लादयति
(ख) मानवस्य लक्ष्मीः दानवती भवति।
(ग) साहित्य-संगीत-कला-विहीनः नरः साक्षात् पशुः भवति।

5.

शीतलम्	सलिलम्
मधुरभाषिणी	वाणी
श्रमवती	क्रिया
परमम्	भागधेयम्
वर्तमानेन	कालेन
शीतला	छाया

6. (क) विद्वानः गते शोको न कर्तव्यो।
(ख) सः सदा मधुरं वदति।
(ग) यस्य समीपे धनं न अस्ति, तस्य समीपे मित्राः न भवन्ति।
(घ) मधुरवाणी हृदयं प्रह्लादयति।
(ङ) अहं नित्यं गुरुजनान् प्रणामं करोमि।

पाठ-12 : एकलव्यस्य कथा

1. (क) ब (ख) ब (ग) ब (घ) ब

2. (क) पाठयामि (ख) यच्छ (ग) अरचयत् (घ) भविष्यति

3. (क) आचार्यः तम् किम् दातुम् अकथयत्?
(ख) कः तस्य प्रार्थनाम् अस्वीकृतवान्?
(ग) किम् साक्षात्कृत्य सः धनुर्विद्यायाः अभ्यासम् अकरोत्?
(घ) केषां कुक्कुरः तम् दृष्ट्वा अभषत्?
(ङ) एकलव्यः कैः कुकुरस्य मुखम् असीव्यत्?

4. (क) सः तस्य मूर्तिम् अरचत्।
(ख) सः गुरुदक्षिणां यच्छतु।
(ग) कुक्कुरः तम् दृष्ट्वा भषति।
(घ) एकलव्यः द्रोणस्य शिष्यः आसीत्।

5. (क) नास्ति (ख) एतदर्थम् (ग) श्रोतुमिच्छामि (घ) नोचितम्
(ङ) प्रत्यवदत्

6. (क) द्रोणाचार्यः पाण्डवस्य गुरुः आसीत्।
(ख) एकलव्यः एकः भिल्लः बालः आसीत्।
(ग) त्वम् एतत् कथां श्रुणु।
(घ) महाभारतः प्राचीनः महाग्रंथः अस्ति।
(ङ) महाभारते कौरवः पाण्डवः च युद्धे वर्णनः अस्ति।

पाठ-13 : किञ्चिद अपि न

1. (क) ब (ख) ब (ग) ब (घ) अ (ङ) ब

2. (क) गृहाण यच्छ
   (ख) प्रसन्नः रुष्टः
   (ग) रिक्तम् पूर्णम्
   (घ) प्रार्थयत् आदिशत्
   (ङ) चतुरः मूर्खः

3. (क) घटे किम् आसीत्?
   (ख) सहसा काष्ठिकस्य कानि भूमौ अपतन्।
   (ग) न्यायाधीशः धूर्तम् किम् आनेतुम् आदिशत्?
   (घ) धूर्तः कस्य सहायताम् अकरोत्?

4. (क) मुल्ला नसीरुद्दीनः न्यायप्रियः व्यक्तिः आसीत्।
   (ख) अन्ततः धूर्तः सहायतायाः प्रतिदाने सहस्त्ररूप्यकाणि वाञ्छति स्म।

5. (क) न्यायाधीशं (ख) काष्ठिकं (ग) न्यायाधीशम् (घ) मह्यम्

6. (ग) दातुम् (घ) आनेतुम् (ङ) वञ्चयित्वा (च) बुद्धिमत्

पाठ-14 : प्रहेलिकाः

1. (क) अ (ख) ब (ग) अ (घ) ब

2. (क) मृगात्ः (ख) पत्रम् (ग) गजस्य (घ) चक्रम् (ङ) वृक्षाः/वृक्षे

3. (क) हरिण मृगः
   (ख) हरेः विष्णोः
   (ग) वर्तुलाकारम् गोलाकारम्
   (घ) गजः हस्तिः
   (ङ) विद्वान् पण्डितः

4. (क) भीरुः युद्धे पलायनम् करोति।
   (ख) नासिकया पुरकं सहायतां करोति।
   (ग) भारतभूपते चिह्नम् चक्रम् अस्ति।

5. (क) भारतभूपतेः चिह्नम् चक्रम् अस्ति।
   (ख) त्वं पत्रं पठ।
   (ग) गरुडः खगस्य राजाः अस्ति।
   (घ) सिंहात् दृष्ट्वा मृगाः पलायते।
   (ङ) मम मित्रम् भीरुः अस्ति।

पाठ–15 : मेट्रो रेलयानम्

1. (क) कक्षाः (ख) जनाः (ग) वैज्ञानिकैः (घ) गौरवं (ङ) नगरं

2. (क) जनसंख्यया सह केषां संख्या अपि वर्धते?
   (ख) कस्य पश्चात् सर्वत्र विकासः जातः?
   (ग) काः प्रदूषणरहिता अस्ति?
   (घ) रेलस्थानकं कीदृशं वर्तते?

3. (क) द्वे (ख) मेट्रोरेलयानं (ग) मेट्रो (घ) वाहनानां

4. (क) इयम् रेलसेवा प्रदूषण–रहिता, वातानुकूलिता च अस्ति।
   (ख) कार्यव्यापारयोः सुविधां दृष्ट्वा जनाः नगरानि प्रति धावन्ति।

5. (क) इयम् वातानुकूलिता रेलयानं अस्ति।
   (ख) मेट्रो स्थानम् आधुनिक सुविधासम्पन्नानि जातानि।
   (ग) इयम् द्रुतगामी धावति।
   (घ) जनाः मेट्रो यात्रां सुखम् अनुभवं करोति।
   (ङ) मेट्रो यातायातस्य लोकप्रिय साधनम् अस्ति।

6.

पदानि	मूलशब्दः	विभक्तिः	वचनम्	लिंगम्
भूमेः	भूमि	पंचमी	एकवचनम्	स्त्रीलिंगम्
यात्रिणः	यात्रि	प्रथमा	बहुवचनम्	पुंल्लिंगम्
राजधान्याम्	राजधानी	सप्तमी	एकवचनम्	स्त्रीलिंगम्
नगराणि	नगर	प्रथमा	बहुवचनम्	नपुंसकलिंगम्

पाठ–16 : सर्वं परवशं दुःखम्

1. (क) ब (ख) ब (ग) ब (घ) अ (ङ) अ

2.

(क)	(ख)
(क) निर्धनः	धनी
(ख) आत्मवशम्	परवशम्
(ग) बृहद्	लघु
(घ) आवृतम्	अनावृतम्
(ङ) असत्यम्	सत्यम्

3. (क) सः प्रसिद्धः कः अभूत्?
   (ख) श्रेष्ठी श्यामाय किम् दत्वा गृहं प्रेषितवान्?
   (ग) तेन कस्याः द्वारम् आवृतं न कृतम्?
   (घ) श्रेष्ठी तेन सह कीदृशम् व्यवहारं करोति स्म?
   (ङ) सर्वम् आत्मवशं किम्?

4. (क) श्यामः धनाभावात् व्यापारं कर्तुम् असमर्थः आसीत्।
   (ख) श्यामः निर्धनः अपि बुद्धिमानः बालकः आसीत्।
   (ग) "अस्य लघु असत्यं तु विनाशकारि, यदि सः बृहद् असत्यम् वदिष्यति तर्हि किम् भविष्यति? सः विचारं कृत्वा तं स्वतंत्रम् अकरोत्।"

5. (क) भारतविकासस्य (ख) उद्योगाः (ग) उपग्रहाणां (घ) विश्वे
(ङ) परमाणुशक्तिसम्पन्नः

पाठ-17 : ऋतुराजो वसन्तः

1. (क) अ (ख) ब (ग) ब (घ) ब (ङ) अ
2. (क) पवनः (ख) शिशिर-ऋतोः (ग) सुखदः (घ) कोकिलानाम्
3. (क) वृक्षा काः उद्भवन्ति?
(ख) सर्वत्र कस्य साम्राज्यं राजते?
(ग) कस्मिन् उत्सवे जनाः सरस्वती पूजयन्ति।
(घ) सर्षपा: अपि कस्याः सौंदर्य वर्धयन्ति?।
(ङ) जनाः कीदृशाः आयोज्य ऋतूणाम् स्वागतं कुर्वन्ति?
4. (क) शुद्धम् (ख) अशुद्धम् (ग) अशुद्धम् (घ) शुद्धम् (ङ) अशुद्धम्
5. (क) होलिकोत्सवः सर्वजनानां कृते प्रियः उत्सवः अस्ति।
(ख) होलिकात्सवे जनः परस्परं रंगान् जलं च क्षिपन्ति।
(ग) जनाः बालकाः च प्रसन्नाः भवन्ति।
(घ) जनाः उत्सवः वासरे मिष्ठान्नानि खादन्ति।

पाठ-18 : पत्रलेखनम्

1. (1) सविनयं (2) मन्ये (3) यत् (4) क्रेतुम्
(5) भवता (6) सुलभानि (7) अचिरात् (8) अधोलिखितानि
(9) मम (10) प्रेषणीयानि
2. (1) निवेदनम् (2) अस्मिन् (3) वर्षे (4) विद्यालयात्
(5) उत्तीर्णा (6) त्रिंशत् (7) मम (8) विशुद्धम्
(9) अस्मि (10) यथाशीघ्रम्

अभ्यास-पत्रम्

भाग (अ)

1. एकपदेन उत्तरत
(क) ब (ख) ब

पूर्णवाक्येन उत्तरत-
(क) वर्षाकाले वृष्टिपातेन नद्याः जलेन कृषिक्षेत्रमाणि प्लावितानि भवन्ति।
(ख) एषा जलमूला विद्युत 'हाइड्रो-इलेक्ट्रिक पावर' इति नाम्ना प्रसिद्धा।

भाषिक-कार्यम्
(क) मत्स्य (ख) बद्ध + क्त्वा (ग) कृषकाः

भाग (ब)

2. (क) किमसौ (ख) सद्भैव (ग) अन्नोत्पादनम् (घ) सहासीत्

3. (क) दृष्ट्वा (ख) ग्रहीतुम् (ग) आरुह्य (घ) उक्त्वा

4. (क) रामदासः मत्स्यं नीत्वा राजसभाम् गमिष्यति।
(ख) त्वम् वृक्षाणां कर्तनं न कुरु।
(ग) दुष्टं मित्रं सर्वदा त्यज।
(घ) वृक्षाः मेघानाम् निर्माणे सहायकाः भवन्ति।

5.

	(क)	**(ख)**
क.	चतुरः	मूर्खः
ख.	प्रार्थयत्	आदिशत्
ग.	गृहाण	यच्छ
घ.	प्रसन्नः	रुष्टः
ङ.	रिक्तमः	पूर्णम्

भाग (स)

6. **एकपदेन उत्तरत**
(क) ब (ख) अ

पूर्णवाक्येन उत्तरत
(क) 'अहं तेन सह विवाहं करिष्यामि चः मम् शास्त्रार्थै पराजितं कर्तुं शक्नोति।'
(ख) पण्डिताः अचिन्तयन्- "अस्याः विवाहं तु मूर्खेन सह कारयिष्यामः।"

भाषिक-कार्यम्
(क) अतिविदुषी (ख) विद्योत्तमायै (ग) तुमुन्

7. (क) धीवरः स्वर्णमत्स्यं कस्मै दातुम् इच्छति स्म?
(ख) सत्संगति कस्यै जाड्यं हरति।
(ग) कति जनाः भारत-द्वारे संधी भवन्ति।
(घ) कुलीरकः बकस्य समीपं गत्वा कस्य कारणम् अपृच्छत्?

8. (क) लक्ष्मीः दानवती यस्य सफलम् तस्य जीवितम्।
(ख) अलसस्य कुतो विद्या अविद्यस्य कुतो धनम्।
(ग) वर्तमानेन कालेन प्रवर्तन्ते विचक्षणाः
(घ) चत्वारि तस्य वर्धन्ते आयुर्विद्यायशोबलम्।
(ङ) महाजनस्य संसर्गः कस्य नोन्नति कारकः।

9. (क) भारतविकास्य (ख) उद्योगः (ग) विश्वे
(घ) उपग्रहाणां (ङ) परमाणुशक्तिसम्पन्नः

10. (क) कालिदासः विश्वप्रसिद्धः कविः अस्ति।
(ख) 'मेघदूतम्' कालिदास्यसस्य सर्वश्रेष्ठ रचनाम् अस्ति।
(ग) त्वं सज्जन भव।
(घ) बालकाः कुक्कुरात् भीतः अस्ति।
(ङ) सिंह पुनः मूषकः अभवत्।
(च) दुर्जनेन रक्षतु माम्।